

Aelii Antonii nebrissem, grammatici atq; regii historio-
graphi repetitio septima de ponderibus, quā recitauit in
saltanticensi gymnasio, in idus Iunias. Anno. M.D.XI.

Vni omnes meę repetitiones Patres obseruandi
atq; studiosa iuiciunt: nouitatis aliquid simul & uti-
litas praeferant: tum imprimis quam hodie uo-
bis sum recitaturus: uix díci potest: quo omnibus
in commune sit commoditatis allatura. Atq; ut alias omit-
tari: que ad artem grammaticam pertinebant: quemadmo-
dum ex superioris anni disputatione: que fuit de longitudi-
num latitudinum profunditatū dimensionib;: multe que-
stiones que adhuc latebant: fuerunt explicatę: cum certam le-
gitimamq; pedis mensuram tradidimus: ita hodierno die ex
eo sermone quem facturi sumus: cum fuerit a nobis ostensus
quid est illud minimum: quod reliqua pondera metiri debet: in
finitos autorū locos extricabimus: qui adhuc ignorabantur.
Nam quis hodie scit talentum quo pondere nullum: et maius
quantum auri siue argenti atq; pīnde aliarū rerū appendat?

Aut quid ad rem confert dicere quod libra constat duode-
cim unciaē, uncia drachmīs octo, drachma sex scrupulis, scrup-
ulis sex siliquīs: cū siliqua quid sit: pauci admodū nouerint?
Nam quod quidam illud minimum quod alia metiri debet: ad
hordei, spelte, lētis, lupini semina, olivęq; ossa referūt: & quod
est apud nos hodie in usu granum triticī: quo aureorum num-
morū intertrimenta metiūt: quid inconstantius: quid ma-
gis uarium: quid incertius excogitari potuit? Quasi nō sit ge-
nus quoddam triticī: quod alteri comparatū duplo propon-
deat? Atq; in eodem genere ex terra a multis annis proscissa
non sit multo grauius eo: quod ex efœta proutenit: Plus ali-
quid dicā: ex eadē numero spica granū aliud alio propendet.
Frit a M. Varrone in primo de rustica libro uocatur in sum-
ma spica iam matura: quod est minus quā granū. Quod uero
infirmità & immatura spica minus quā frit: appellatur urticus.

Quid igitur ex tanta granorū triticī uarietate in dignoscen-
dis ponderibus certi aut definiti habere possumus: si quod
alia metiri debet: tam uariū incertumq; est: Dicet uero quis-
piam quid est ergo illud minimum: quod in genere grauius reli-
qua metiri debet: estq; in rerum natura minus uariabile: si nō
triticī, nō hordei, nō spelte, nō lupini semina, nō olivę ossa id

Varro.

A

Siliquę gna nobis præstare possunt? Nimirum siliquarū semen. Id cuiū tam constans ubi uis gentiū reperitur: ut nō aliud antiquitas inuenierit certius: ad quod rerum omniū pōdera referre posset. Sed quia potest fieri ut quid siliqua sit: quispiā ignoraret: aut quę sit illa siliqua de qua nūc loquimur: nō intelligat: animaduertendum est tria esse siliquarū genera. Primum est foliiculorum seu uaginarū quibus omnia leguminīa includuntur: græce lobos dictus: puta fabarum. lupinorum. lentis. ciceris. de quibus in pri. geor. uolumine Vergilius. Vnde prius letum siliqua quassante legumen: fustuleris fragiles calamos siliuqz sonantem. Atq; idem in eodeir. opere grandior ut fœtus siliquis fallacib; esset. Alterum genus est cuiusdam leguminis quod græce dolichos appellatur. de quo Galenus multa in pri. alimentorum. & in euangelio Lucas cap. 15. cupiebat implere uerum suum de siliquis quas porci manducabant. & Iuvenalis. sed laudem siliquas occultus ganeo pultes. Tertium genus est arboris & fructus eiusdem nominiꝝ quę greci ceration uocant. de quo Galenus in secundo alimentoru. & Plinius multis in locis. & Columella libro. 3. de re rustica. huius semina nūc dicimus esse illud minimū: ad quod quēadmodum pauloante dicebamus: rerum omnium pondera referri oportet. & ne uos diutius per ambages detineā: garrouos ipsas arbores: earūq; fœtus garrouas: illorumq; semina pepitas de garrouas hīpani uocant. Sed quia siliquę huiusmodi non ubiq; proueniunt: libuit mihi illas cum suis seminib; uestrīs oculis subiicere: ut possitis eas non tantum ex lectione: sed etiam ex facie pernosicere. Hę sunt illę siliquę: quas superiorib; dīebus sum pollūcitus me uobis ostensurum: cum apud pliniūm legebamus: prēdulces silique nisi φ in his cortex ipse manditetur. & iterum Siliquis ipsi dulcibus semeniꝝ complexis amarum. atq; rursum in siliquis iusta quod manditetur: quid nisi lignum est? Non omittenda seminīs earum proprietas. nam neq; corpus. neq; lignum. nec cartilago dīci potest. Hęc sunt inquam illa semina: quę molibus appendēdis excogitauit antiquitas: per quæ uerum cuiusq; rei pondus usq; in nostra sēcula transiitteret. Per hęc medicinę inuentores uera medicamentorum ponda ad nos transfruderunt. De quibus poeta. Diluís heleborum certo compescere punto nescius examen: uerat hoc natura medendi. Ad hęc rerump. institutores reduxerunt nummos: quibus in perm̄utandis rebus: quasi rerum omnium mensu-

Persius.

Plinius.

Galenus.
Plinius.
Columella.

Vergilius.

Galenus.
cap. 15.
Iuvenalis.

ra uterentur: & qua una re ciuitas bene constituta maxime constat. Ad quæ præterea philosophi illi qui de moribus præcepta tradiderunt: referunt pulcherrimam illam uirtutum omnium iusticiam: & qua neq; lucifer neq; hesperus est magis ad mirandus. que ius suum unicuique tribuit. & de qua dictum est ænigmaticū illud Pythagorē: stateram ne transilias. & quā uere dixeris Critolai libram: quæ nos sola docere possit: minimum ex animi bonis si comparetur ad corporis & externa bona: plurimum propendere. ad quam deniq; quidquid modeste. pensiculate. recteq; factum: referri consuevit. Per que scire possumus in litteris sacrī quid sit obolus. quid drachma. quid didrachmon. quid as. quid libra. quid dipōdius. quid sclus. quid mina siue mina. quid talentum: de quibus per ieze cielum dominus præcipit. Statera iusta & ephī iustum. & batus iustus erit uobis. Per hæc deniq; mundi arbiter idemq; rerum omnium conditor appendebat fundamenta terræ & librabat fontes aquarum: quo tempore omnia in mensura. numero & pondere disposuit. Quoniam ut inquit ille quicunque tandem sit: tanquam examen siue momentum statet: sic est ante deum orbis terrarū. & Priscianus. Hinc et a pondus rebus natura locauit Corporeis. elementa suū regit oia corpus. Pondere terra manet. uacuus quoq; ponderis æther. Indefessa rapit uoluentis sydera mundi.

Quando igitur in grauium genere siliqua est illud minimum: quo ex Aristotelis doctrina metiri cætera eiusdem generis oportet: ab ea opus institutum ordiemur. Sunt tamen qui siliquam tritici granis quattuor constare dicant: quasi uenient significare ad granum illud potius quam ad siliquam rerum pondera esse referenda. Nos tamen ab hac consideratione ob rationes paulo ante memoratas granum tritici exclusimus: atque ad unius siliquę openi configuramus. Tria igitur siliquearum semina obolum: sesquilibra semiobolū. sex silique scrupulum quod græci uocant gramma constituunt. duodeuii ginta drachmā. Atqui scrupulum uncię pars est quarta & uiginti uncia uero libre siue assis duodecima. Nam tria haec as. libra. pondo synonyma sunt: nisi quatenus pondo in numero tantum multitudinis reperitur: cuius singulare: ut inquit Phocas grammaticus in libram tantum effertur. As præterea tum libram duodecim unciarum. tum numnum librariū. tum semissarium. tum sextantarum. tum unciarum. tum se-

Aristotel.
Aristotel.
Pythago.
Critolaus.

Iez. 45.

Sap. ii.

Priscianus.

Aristotel.

Phocas.
As.

A si

Tempus.
Spacium
magnitudo
Numerus
Hereditas.
Solidum.

municiarum significat. Neq; sola rerum pondera assis nomine designantur: sed etiam tempora, spacia, magnitudines, numeri, solidęq; hereditates. Tempora inquam ut annus, mensis, dies. Vnde & quartam anhi partem, siue mensis, siue diei, recte quadrantem dixeris. Hora quoq; integra dici potest as. & eius duodecima pars uncia. Vnde & Plinius libro. 2. lunā scribit lucere dodrantes & semuncias horarum. id est nouem uncias cum dimidia: adiūcentē usq; ad plenum orbem detraheat in diminutionē. Spacia quoq; ut pedes, passus, millaria, parasangē, schoenii, stathmi. Pedis namq; pars duodecima uncia dicitur: sicut dğitus sexta decima. Magnitudines preterea ut tigni, lapides, lateres, turre, domus. Numeri etiam illi maxime qui in partes aliquotas secari possunt: quales sunt senarius, octonarius, sed imprimis duodenarius. Solidę par modo hereditates que a iure consultis asses quoq; dicuntur. ut est apud Martialem, heredem fabius labienum ex asse reliquit. Heredes dicitur institui ex uncia, ex sextante, ex triente, ex dodrante: & ex reliquis partibus assis. Sed aliarum rerum disquisitione omissa ad assem siue ad libram quibus rerum pondera signatur: redeamus atq; imprimis ad rem nummariam. Nam & per numeros plerumq; rerum pondera designamus. As igitur cum pro numero accipitur saepe mutatus: neq; eiusdem semper ualoris aut ponderis fuit. Nam Seruus tullius sextus Romanorū Rex: qui post urbem cōditam anno circiter centesimo septuagesimo regnare cœpit: primus omnium sub libræ pōdere signauit as: unde & as dictus est numerus ille qui appendebat uncias duodecim. signatusq; est nota pecudum. hinc & pecunia dicta: cum antea ruidis sine inscriptio, sine imagine, soloq; pondere librali constaret. Hinc & libripendes hoc est assis ponderandi pésatores erant. Fuit preterea sub illo rege qui primus omnium in classes populum rediget census maximus assium centum decem millia: aut quemadmodum scribit Lilius centū dumtaxat æris millia, que prima classis. Secunda quinque & septuaginta. Tertia quinquaginta. & deinceps classes alię per pauciores assiū numeros in suū ordinem redactę. Anno deinde ab urbe condita quingentesimo octogesimo quinto signatum est argentum. & placuit argenteū numimū decem librī siue assibus permutari. unde & denarius dictus, quinarium, quinque, festertium duobus assibus hoc est dipondio & semisse. Quinto postea anno quam ar-

As.

Argenteus

genteus nummus est signatus: sub primum bellum punicum
cum militum stipendiis impensisq; ciuitatis resp. no sufficeret
libre assisq; pondus immunitū est: constitutumq; ut asses sex
tantario pondere ferirentur. Itaq; quinque partes lucri factae
dissolutumq; es alienum. Nota autem æris fuit ex altera par-
te Ianus bifrons & ex altera rostrū nauis. atq; ita quanq; es-
sent due æris uncie: nihilominus tamen as & libra nummus il-
le uocabatur. Secundo deinceps bello punico. Q. fabio ma-
ximo dictatore: cum Hannibal Romanos in quam maximas
rerum omnium difficultates coniecerat: asses uniales facti:
placuitque argenteum denarium sedecim assibus: quinarium
octo: sestertium quattuor assibus permutari. atque ita respu-
blica dimidium ex sextantariis assibus est lucrata. Mox lege
papyriana semiuinciales facti asses mutato uidelicet pondere
per gradus & manente eodem nomine. Tale aliquid & no-
stro seculo uidimus in nummis: quas hispani blancas a-
llant. Nam sub Enriquo huius nominis tertio hispanorum Re-
ge argenti bæs. i. marco mille blachis: sub Ioâne filio duobus
blancharum millibus: sub Enriquo nepote tum libus tum
quattuor. tum quinque blancharum millibus permutatus est
Constantius tamen Fernandino & Elisabe principibus octo
argenti uncie singulæ quiuis blancharum fere millibus per-
mutantur. Vide quam paruo tempore quanta uarietas sub
eadem nummi appellatione facta sit: ut a mille paulatim blan-
chis per ualoris diminutionē ad quinque millia deuentum sit.

Atq; ut redeamus ad assem: si quis nunc a me percontetur:
quantum ualeat as: siue dipondius: siue sestertius nummus: fa-
tebor me nescire simpliciter: nisi mihi prius dixerit de cuius se-
culi asse. siue dipondio siue sestertio querit. Nam quemadmo
cum paulo ante diximus: illorum potius cum temporibus
immunitatum est. Seruio trianq; tullo Rege centum mille asses
centum mille libras æris appendebant. At uero primo bello
punico. idem centum mille asses. sedecim mille sexcetas sex-
ginta sex libras. hoc est quinque sextantibus ex tota summa
minus. Secundo deinde bello punico octo mille trecentas tri-
ginta tres libras. deinde Lege papyriana idem illi centum mil-
le asses ad quattuor mille centū sexaginta sex libras felibrāq;
redacti sunt: que summa quinta & uigesima fere pars seruiane
classis primæ est.

Asuncialis.

Asuncial

A simili.

Applicat.

Matth. 10.
Lu. 12.

Cum itaq; apud Mattheum saluator discipulis dicit: nonne duo passeres affe ueneunt? & apud Lucam rursus: nōne quinque passeres ueneunt dipōdīo hoc est duobus assibus. Si queris a me assis & dipōdiū quantū æris appendebat: ut ex ponidere possimus preciū conjectare: Respondebo tibi habita ratione illius saeculi assem fuisse tunc semuncialem: aut eo minorē dipondiū uero uncialem quandoquidē dipondiū duos ualebat asses. Quod si temporis illius assem ad nostratē referas monetam: as ualebat duas blanchas: dipondiū uero quattuor.

Quod uero apud Pliniū uolumine quīntodecimo legimus quod Appio claudio cæci nepote & L. Iunio Consulib; duo denæ olei libræ singulis assibus uendebātur: si queris a me rursus asses illi ciuiusmodi erant: cōsiderabo annum quo fuerunt Appius & Iunius consules. Is fuit ab urbe condita quingente simus quintus. hoc est ante primū bellum punīcum annis complebus: quo tempore librales quoq; asses quēadmodū paucioane deduximus adhuc erant in usu. Ex quo fit ut as ille quo duodecim libræ olei uendebantur sub memoratis consulib; quattuor. Si quisinti asses ualeret: de quibus saluator noster dicebat: quod duo passeres affe uenabant: qui fescuiciale pondere constabat. Quod de assium uarietate diximus de sestertiis quoque dicendū est. quandoquidē sestertium duobus assibus & semiisse hoc est duabus librīs cū dimidia cōtinebatur. Vnde & per geminum. l. adiuncta. s. littera signabatur in hunc modū **L.L.S.** Sestertiumq; dictū quasi semistertiū hoc est de tribus librīs dempto semisse. Nam si quod aliud metitur incertum est: & ipsum quoq; dimensum erit incertū. Si quæsierit ergo quispiam: sestertium quod nummi genus sit: aut quanti ualoris: nihil opinor certi aut definiti respondere possis: antea quam factus sis certior: de cuius saeculi sestertio interrogaris. Nā a Servio Tullo Rege ut diximus ad primum bellum punīcum duos asses cum semisse hoc est duas libras cū dimidia ualebat. A primo bello punico ad secundum quinq; uncias: quandoquidem asses sextantarii hoc est binarum erant unciarum. A secundo bello punico ad legem papyriā: duas uncias cum dimidia: quo tempore unciales erant asses. Post papyrium nō legimus factam semuncialium assium immutatione. Quare & secutis temporib; unicam uncieq; quadrantem sestertium appendebat: non auri. non argenti. sed æris tantum.

Sestertiū.

Cuius rei ignoratio multos in errorē transuersos egit: neq; possunt apud autores intelligere ueros rerum quas scribūt uaiores: sed neq; pondera quę plerūq; ad monetas referuntur: quemadmodū e diuerso monetę ad pondera. Quod nīsi rerū tempora distinxeris: quartū precia scriptores notare uoluerūt nunquā omnino percipere possis: quantū appendat seftertiū: quantum as: quantum triens: quantū quadrans: quantum de niq; reliquę assis partes. Princípio igitur: quod est caput totius disputationis huius: ex iis quę dicta sunt: assueramus librā siue assem nunquā dictum nīsi de aereo nummo: seftertiū præterea nīsi de duobus assibus & semisse: siue de duabus librīs & selibra. Quantū autem pro temporiū uarietate as & seftertiū ualoris fuerint: in parte superiori disputationi est.

Cum igitur apud Iunenalem legimus simplex ne furor seftertia centum perdere: & illud Quadringenta dedit gracchus seftertia dotem Cornicini: nunquid per quadringenta seftertia intelligere debemus mille tantū assis aercos: an potius lumen equestrē quę ex lege Rosciī othonis erat quadringenta mille seftertia boc est centum mille asses? Alioquin mille asses Rosciī othonis tribuni plebis ætate qui legem manū tulit poni peii magni temporibus: nō excedebarūt unus aurei nummi ualorē. Quin potius Iustinianus imperator in libro suarum institutionum tertio. in titulo de successione libertorū mille seftertiis aureū unum ualere testatur. Postea inquit lege papia aucta sunt iura patronorum: qui locupletiores libertos habebant. Cautum est enim ut ex bonis eius qui sefteriorum centum millium patrimoniuū reliquerat: & pauciores q; tres liberos habebat: uirilis pars patrono debeatur. Sed nostra inquit constitutio ita huiusmodi causas definiuit: ut siquidē libertus uel liberta minorē centum aureis substantiā habebant: sic enim legis papie sumnam interpretati sumus: ut si pro mille seftertiis unus aureus computetur. Cum Martialis quoq; dixit Mil lia pro puero centum ii.e mango poposcit totum expressit. Cum uero subdidit: seftertiū bis deces. i. uicies centum millia suppressit. Cum præterea Horatius poeta in primo epistolariū libro de Rosciī othonis lege illa disputatione scribens Roscia dicit so des melior lex. an puerorū Nenia: de summa equestri subiungit. Si quadringentis sex septē millia desint. Nam si quadringentis seftertiis intelligas ut euarratores exponunt: quomodo ex qua

Iustinianus

Martialis.
Horatius.

dringentis sestertiis poterant subducī sex aut septem millia?
Atq; ita exponendi sunt loci in quibus de summa equestrī fit
mentio. ut apud Martialem. Quadrīngenta tibi non sunt chē
restrate surge. Atq; iterum Quadrīngenta secat qui dicit syca
nirice. & apud Iuuenalē. Quadrīngenta tibi si quis deus aut
similis dīs. Illud quoq; quod paulo ante attulimus Quadrīngenta
dedit Gracchus sestertia dotem cornicī: non simplici
ter intelligendum Quadrīngenta sestertia: sed quadrīngenta
millia festerium. Quemadmodum & apud eundem in quarta
satyra. Nullum sex millib; emit æquanteū sane paribus se
stertia libris: quod etiam exponendum est millia sestertiorum
Gellius præterea libro primo noc. at. Laīs inquit a Demosthe
ne petit myrias drachmas. id est decem drachmarum millia.
quod facit numim̄ nostratis denarīum decem millia. & subdit
non emō inquit ille decem millia drachmarū poenitere: quod
ipse exponit centum sestertiorum. i. centum milliū. nam di
ximus argenteum numim̄ sine drachmā decem assibus:
hoc est vattuor sestertiis permutari. Sicut etiam intelligendum
illud Martialis. Mutua uiginti sestertia forte rogabam. i. uiginti
millia festerium. & illud eiulcē. mutua quod nobis ter quin
quaginta dedisti. id est centum quinquaginta sestertiorum mil
lia. Nam consuetudinis fuit supprimere non modo sestertia:
sed etiam sestertiorum millia. ut apud eundem. Centenis emis
puerum & saepe ducentis. Atq; iterum empta domus fuerat ti
bi tongiliane ducentis. subaudi millib; festerium. Sic iuris
cōsultus in ti. si certum petatur. L.L. Titius. scripsi me accepis
se. a. P. mēniū quindecim mutua numerata mihi de domo sua:
subintelligendum est sestertiorum millia: ex iis que sequuntur
in lege. Cum præterea Plinio autore consuetudo antiquorū
fuerit numeros ad centū millia tantum producere: atq; deinceps per aduerbia numerandi eadem centum millia repetere:
ut bis centum millia. ter centum millia. quater centum millia:
per sola numerandi aduerbia plerumq; centena illa millia de
signant. ut Cum paulo ante Martialis dixerit: Empta domus
fuerit tibi tongiliane ducentis subaudi millib; subiunxit col
latum est decies hoc est decies centum mille sestertia. Alio ta
men in loco utrumq; numerum expressit dicens. Si dederint
superi decies mihi millia centum. sic enim latine dicitur quem
hispani appellant cuento. & sequitur. aut uiue aut decies scuo

Martialis.

Iuuenalis.

Iuuenalis.

Gel.lib.

Martialis.

Plinius.

Martialis.

la redde deis. expone tu decies centum millia. & quod paulo
ante diximus Millia pro puerō centum &c. Idem alibi. Dic
ubi sit decies mater quod auara reliquit. quod eodem modo ex-
ponendum est. Illud quoq; eiusdem. Non plenum modo uicies
habebas. i. bis decies cētum millia fēstertium. & sequitur. opta-
rent tibi centies amici. i. centum uicibus cētum millia. & quod
sequitur optemus tibi millies amici. i. mille uicibus cētum mil-
lia. Idem quoq; alio in loco. Dederas apicē bis trecenties uen-
tri. i. sexcētis uicibus centum millia. & sequitur. & adhuc super
erat centies tibi laxum. i. centum uicibus centum mille subau-
di semper fēstertia. Ut nemo miretur: si cum quadrūgenta fe-
stertia aut simpliciter quadrūgenta dicimus: tot millia fēstet-
tiorum intelligi oporteat. Non quod quidam somniarunt fe-
stertium esse grandem aliquam pecuniam: puta aureā argen-
team ue: cum niūsq; legatur fuisse nisi ærea diuibusq; assibus se-
misseq; constare: hisq; sit tolerabilior Accursius legum inter-
pres: qui octauo Iustiniani codicis uolumine. in ti. de monatio-
nibus. L. Verba superflua: Ingenue fatetur se nescire quid fe-
stertium sit. Potuit tamen fieri: id quod mihi si uero simili-
num: ut cum Iustiniani imperatoris ut patente diximus au-
toritate: Aureus nummus mille fēstertiis permutaretur: quod
aureus quoq; ipse fēstertiī cognomē acceperit: ut per quadru-
genta fēstertia: qui fuūt census equestris: intelligamus quadrū-
gentos nummos aureos. Sed autorē desidero: ut possim hoc
asseuerare. Quod de fēstertio assēq; diximus: de partibus assis
atq; ab asse compositis dicendum est. Nam si as quantum ap-
pendat ualeatq; ignoramus: necesse est tridentis, quadratis, alia
rumq; assis partium pondus & ualorem ignorari. Cum itaq;
apud Iuuenalem legimus: neq; habet que porrigit ore trien-
tem: atq; apud eundem: centum quadrantes lectica petit.
Apud Matthēum quoque non ex eas īde: donec reddas no-
uissimum quadrantē: qui scire possis cuius ualoris sit assis ter-
tia aut quarta pars: cum ipsius assis pondus ignoretur? Nam
quod Marcus quadrantem duo æra minuta interpretatur: niz
hilo plus īde percipias: quam si dixeris æs minutum esse octa-
uam assis partem. Composita prēterea ab asse nihil certi no-
bis designabunt: ut tres assis qui tres asses: octassis qui octo. de-
cassis qui decem. uigassis qui uiginti. centassis qui centum de-
signat: atq; parimodo de ceteris. Iam uero talentum quo nul-

Accurus.

Iustinianus

Affis partes

Iuuenalis.

Cap. 12.

Talentum

lum maius in grauium genere pondus esse constat. Nam nihil est obolo ue minus minus ue talento tam uarii multiplexq; est: ut illius nomine nihil iam nisi maximā quandā auri argenti ue summā intelligamus. Quod si uelimus ad certum quodam pōdus: ualoremq; reducere: oportet antea cognoscamus de quarū gentiū talento loquantur autores. Aliud namq; est atticum. aliud ægyptiū. aliud ptolemaicū. aliud syriū. aliud tyriū. aliud antiochenū. aliud babylonīcū. aliud euboīcū.

Talentum. Talentum atticum ut ex autoritate M. Varronis scribit Plinius festertia sedecim ualebat: hoc est libras quadraginta. Aegyptium pōdo octoginta. Tyrium æquale attico: Ptolemaicum quadruplo minus attico. Syrium sesquitertio minus antiocheno. Babylonīcū duorum milliū & septuaginta minarū atticū fuisse traditur. Cleopatra centum uiginti quinque pondo talentum facit. Atheneus sex millibus nummorū italcorū talentum permutari tradidit. Iulius pollux talentū inquit pro aereis nūmis trībus imputabatur. Apud Homērū res modica uidetur esse talentū: quandoquidē in cursus certamine tertius lebetem: quartus duo aurī talenta rettulit: quasi rem minoris ualoris: q; sit i... Ex quo fit ut talenti pondus ualorū nō solum tempore & gētiū diuersitate uarietur: sed etiam librarū numero: ut in ḡne grauiū nihil relinquitur talento incertius.

Est uero talentum non modo aurī & argenti pondus: sed & plumbi aliarūq; rerum: quarū moles mundi centrū siapte natura petit. Zacharias propheta. Ecce inquit talentū plūbi portabatur. & Ioannes in apocalypsi. & grando inquit magna sicut talentū descendit de cœlo in homines. Nō tamē in epte centipondiū nostrū: quod hispane dicitur quīntal: noīe talenti signaremus: tamē tū talentū plus minus quā centū libras contineat. Significatiū tñ cētipodiū aut centenariū pōdus nolabimur. Cato de re rustica trutinā unā & centipodiū unū & pōdera certa. Pl. lib. 7. duo inquit cētenaria pōdera pedib; totidē manib; ferebat contra scalas.

Sed ut citius inuenire possis cuiusq; ponderis aut pecunie noīa: dictiones ipsas in ordinē alphabeticū redegimus.

As pro libra siue nūmo nō est certi cuiusdā ualoris: sed pro tē porū diuersitate uariat. Cū uero solidū quidpiā puta magnitudines. numeros. tēpora. spacia. hereditatesq; designat clus partes sūt Semis diuidiū. triens tertia pars. Quadrans quartus

Talentum.

Atticum.

Aegyptiū

Ptolemaicū

Syriū.

Tyriū.

Antioche.

Babylonī.

Cap. 5.

Cap. 6.

ta pars. Sextans sexta pars. Bessis duę tertie partes. Dodrās
quarte partes tres. Vincia pars duodecima. Deuis uncie un
decim. Decuns uncie decē: qui & dextans dictrur. Quincus
quinque uncie. Septuns septē uncie. Ab asse uero cōposita
sunt. tressis. octussis. decussis. centussis & similia.

Argenteus nūmīus quo tēpore p̄mū est percussus hoc est ab
urbe condita quīngētefimo octogesimo quinto anno decē
assib⁹ permutabatur: unde & denarius est appellatus: q &
drachma est fere.

Bes bessis: qui teste Varrone des olim dicebatur ex asse dēpta
triēte. unde P̄ri. Cūq; triēs desit bessc dixere priores: po
ea bes est appellat⁹ qd bis triēs sit quāuis ut inq; festus dura
cōpositio fiat. vñ Mar. bessalē ad scutulā sexto puenim⁹ āno

Cotyla: quā alīub⁹ diximus esse mensuram cyathos sex capien
tem: si ad pondus referatur: decē drachmas appendit. Hinc
poeta. At cotyle cyathos bis ternos una receptat. Bis quin
que faciunt drachmē si appendere uelis.

Centussis summa erat centum assīum de cuiusmodi assib⁹ iā
diximus. Persius pro re modica accepit cum exigit & centū
græcos curto centusse licetur.

Decussis inquit Varro de lingua latīna dictus a decem assib⁹
ea forma qua tressis a tribus. octussis ab octo.

Decuns siue decūcis est assis decem uncie: hoc est ex asse demis
pto sextante: unde & dextans dictus. Priscianus.
At si sextantem retrahas: erit ille decuncis.

Deuns. cis. sunt assis undecim uncie: dictus quasi dēpta ex asse
uncia. Priscianus. uncia nam libre si deest: dixere deuncem.
Iumentalis præterea de uīdua diuite.

Vniolam proculeuis habet: sed gilo deuncem.
Denariūs quēadmodū in superioribus dictū est: nūmīus erat
argētēs: dictus qnod decē assib⁹ pmutabatur. Cū igitur
apud Mattheū legimus: cōventione facta cum operariis ex
denario diurno: & apud Lucā unus debebat denarios quin
gētos & aliis quinquaginta: ratione tēporis habita denarius
ille ualebat semīunciales asses decē hoc est æris libras quīque.

Didrachmō siue didrachma gen⁹ argētē monete q̄ siciliq; i.
duas appēdebat drachmas. drachma uero ut statim dice
mus octaua ps e uncie. In. 2. Mach. uolumine. portates inq;
didrachmas trecētas in sacrificiū herculis. & apud Mattheū

Cap. 20.

Cap. 5.

Cap. 4.
Cap. 17.

Accesserunt qui didrachmā accipiebant ad Petrum & dixerunt ei. Magister uester non soluit didrachmā. Est autem didrachma nostratis monetę duo regales argentei.

Dipondius siue dupondius ut inquit Varro & Plinius duos asces appendebat hoc est duo pondo; unde dictus quoq; est. Sed quemadmodum de asse diximus pro temporis diversitate pondus cum ualore immutatum. Sed ut alia tempora omittamus: saluatoris nostri saeculo uncia appendebat: quē admodum & as semunciai.

Drachma numinus erat argenteus octauam uncie partem appendens. constat autem scripulis tribus. sexq; obolis. aut si ad minima referre libet siliquis duodeviginti. Nā qui drachma ad olim pondus referunt: nihil certi dicunt. Drachmarum sacre littere frequenter meminerunt.

Dodrans est assis nouē uncie dictus quasi ab asse deempto quadrans: hoc est tribus uncis que est quarta pars assis. Priscianus dodrantem reliquum uocitant quadrante retracto. In mensuris uero dodrans spithame respondet.

Duella continet duas sextulas: unde dicta est duella. de qua Priscianus. Sex. dupla est ueteres dixerunt duellam.

Gramma que cognominatur scrupulus constat sex siliquis. siue duabus drachmis. dictum gramma: quod quemadmodum littera que græce gramma dicitur: est uigesima quarta pars alphabeti: ita scrupulus uncie. Priscianus.

Grainmata dicta quod haec uiginti quattuor in se

Vncia habet. tot enim formis uox namq; notatur:

Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;

Lens & lupinus a quibusdam pro illo minimo ponuntur quod alia metri deberet. nos tamen qui oīa pondera reduximus ad siliquas: a nostra consideratione semina illa exclusimus.

Libra tum ipsam bilancem trutinamue designat. tum unciam duodecim pondus. tum genus monetę pro tempore intercurrentis. que as dicitur: ut in superioribus disputatum.

Quod si uelimus libram admīnora pondera reducere: libra attica drachmas quinque & septuaginta. Libra romana sex & nonaginta. Libra hispana centum uiginti octo. libra bætica boaria piscariaq; ducentas quinquaginta sex.

Mna uocatur a græcis quam latini. i. littera interiecta dicunt minnam. continet autem drachmas centum: atq; ita sexaginta

mine constituant talentum de quibus Priscianus.

Accipe preterea paruo quam nomine graui

Mniam uocitant: nostriq; minam dixerit priores.

Centum haec sunt drachme. quod si decerpseris illis

Quattuor: efficies hanc nostram denique libram.

Atticac; fiet: si quartam dempseris hinc minam.

Est sensus quod libra attica continet septuaginta quinque
drachmas. & libra romana nonaginta sex. Atq; ita quo libra romana superat atticam sunt drachme una & uiginti: Minia uero superat libram atticam quinque & uiginti drachmis: que sunt mine quarta pars.

i
Obulus constat tribus siliquis hoc est tritici granis fere duodecim. Oboli uero duo faciunt scrupulum. & oboli uiginti si clum. que ad modum in exodo cap. 5. & in libro numerorum. & in ezechiele legitimus iisdem uerbis.

Olivam secundum quosdam diximus drachmē pōdus ex quaere Priscianus. Oleaq; adrachma nō re sed nomine distat. Sed propter illius uarietatem oleam a nostra disputatio reie cimus. Nam ut aliarum olivarum genera omittamus: quid magis incertū excogitari potest: q; tria illa quibus Poeta. Orcades & radī & amara pausia bacca?

Octussis octo assibus constabat: unde octussis est appellatus: sicut decussis a decem centussis a centum. Horatius in secundo ser. Quantū ergo octussibus eheu.

Oxybaphus quem alibi diximus esse mensurā geminis: si ad pondus referatur constat quindecim drachmarum ponde re: hoc est duabus uncias una drachma minus. Priscianus de cotyla. bis quinque faciūt drachme si appendere uelis: Oxybaphus fiet si quinque addantur ad istas.

Quadrans si proferatur simpliciter: quartā assis partē significat: in quocumq; significatus accipiatur. Cum uero accipiatur primum: uariat: que admodum & as. Cū itaq; apud Luuenalem legitimus: densissima centū quadrantes lectita petit. & apud Martiale: centū miselli iam ualete quadrantes.

Anteambulonis congiariū lassū: atq; adhuc alibi. Dat baiana mihi quadrates sportula centū: si quis a me querat centum illi quadrantes qui domitianū tēporibus pro sportula dabātur: quantū ætate nostra æris appenderet. Respōderē ex superiori dictis: quod aeris uncias duodecim cū dimidia hoc est unā fere librā: que nostratis pecunię argenteo nūmo

Cap. 3.

Cap. 4.

Cap. 5.

Cap. 12.

permittaretur. Parī quoq; modo cū ī euāgelio Matthei le
gimus: nō exibis inde donec reddas nouissimū quadrāntē:
& ī Marco de tīdū quę misit duo aera minuta ī gazophy-
laciū: quę euāgelista īterptatur quadrāntē: quādo Saluato-
ris nři ātate assē erant semīciales: respōderē quadrātes il-
los semīcię qrtē partē: hoc est æris drachmā tpib⁹ illis ap-
pēdissē: quā nos pecunię nřatis blāchā nouā īterptamur:
& æs minutū quod euāgelista dixit: blāchę illius dīmīdītū.

Quīcūns quīque uncias siue qnque duodecimas assē par-
tes complectitur: ī quacunq; significatione as accipiatur.
aliquando quīcūns accipit̄ pro exacto quodā ordīne. ut
Plinius libro. 17. ī disponēdis arborib⁹ & uineis quīcū-
cialis ordinū ratio multata est necessaria.

Selībra est lib̄e dīmīdītū. nā ut Varro de lingua latīna scribit se
in compositione ualeat dīmīdītū quasi abclissum ab eo quod
est unis. ut ī semidio & semuncia. Martialis. Saturnalicię
aram misisse selībre.

Semīpro dīmīdio assē ī quacunq; significatione accipit̄.
Lampridiū tamē ī Alexandro pro aurei dīmīdio hoc est
solidi tamē dīmīdium dicit formatum fuisse sicut tremissem
pro tertia parte.

Semīuncia ut statim dīximus est uncie dīmīdītū: quasi semīuncia.
Persius. H̄ereat ut stultis breuis ut semuncia recti.

Semīobolus est dīmīdītū oboli hoc est sesquiflīqua. Priscianus.
Semīoboli duplū est obolus.

Sextula est sexta pars uncie unde etiā cognominata. Priscianus.
drachmę scrupuli si adiectio fiat Sextula que fertur: nā sex
his uncia cōstat. Sextula cū dupla est ueteres dīxere duellā.

Septūns. cīs. est assē septem uncie hoc est septem duodecimę
partes. Priscianus. Septūncē dempto quīcūce uocarunt.

Sesquilibra est libra integrā cū dīmīdīo. Cato de re rustica Sa-
lis inquit sesquilibram ī culleum īndito.

Sesquibolus est obolus cum dīmīdīo. Plinius libro. 16. ses-
quibolo inquit ī aqua mulsa.

Sescuncia est uncia cū dīmīdīa. Priscianus de semuncia namq;
est hufus sescuncia triplex. hoc est quod tres semīcię faciūt
sescunciam. Vnde apud Pliniū crassitudo sescuncialis.

Sescuplex siue sescuplū est ut sic dixerim tantum cum dīmī-
dio: quod a grēcis hemiolītū dicitur a latīnis sesquialterū:
non sexcuplū aut sexquialterū per. X. ut fere ī omni-

bus codicibus legitur: sed per s.litteram.

Siciliquis constat duabus drachmis hoc est didrachmo dictus siciliquis quod semunciam fecet: ut inquit festus. Quod si uncia habet drachmas octo & semuncia quattuor: reliquum est ut siciliquis duas habeat drachmas.

Siclus quemadmodum in exodo & in libro numerorum & in iezeciele legitur uiginti obolos ualebat. ab hebreis appellatur secul. Cum itaq; legimus in pri. regū uolumine quod Goliathī illius palestini lorica quinque s̄iclorum millia appendebat: si uelit curiosus quispiam ad nostri s̄eculū pondus reducere: colligit opinor duodenarum unciarum libras centum septuaginta tres. ferrum uero quo illitus hasta erat praefixa sexcentos appendens s̄iclos si referatur ad nostra pondera æquabit libras. 20. Abesalom uero cæsaries libras septem: si quemadmodum in regum libro legimus ducentos s̄iclos appendebat.

Solidum pro aureo nummo ponitur a Iustiniano princeps: cuius portiones erant tremisses & semiſſes: ut libro duodecimo Codicis in t̄. de erogatiōe militaris annona subemus. De semiſſib; autē & tremiſſib; in Alexandro Iampridius. Appellatū est solidū quasi integrū cuius partes semiſſes & tremiſſes erāt. Neq; est idē solidū quod siliqua ut credi uoluit. Accursius de iponēda lucratius descriptioe. l.1. lib.10.

Siliqua quam fecimus rerum omnium que ad pondus referuntur metrum & mensurā: appēdit tritici grana fere quatuor. Tres uero silique faciunt obolum. Sex silique scrupulum. Duodeuiginti drachmam. Triginta sex siciliquinū. Centum quadraginta quattuor unciam. Mille septingentę uiginti octo libram duodecim unciarum.

Scrupulus siue scrupulum: quod diximus a græcis appellari gramma: quarta & uigesima pars est uncie. Constat autem sex siliq; & obolis duobus. Scrupuli uero tres faciunt drachmam. Cum itaq; apud Martialem legimus: sex scrupula septiciane si ad notiorem summam uelis reducere: drachmas duas interpretaberis. Neq; dissimulandum est mihi quod scribit Celsus libro quinto q; obolus si ad nostra pondera referatur plus dimidio scrupulo facit: id enim per quam exiguum est: & quod si ignoretur: nihil afferat detrimenti.

Stater quod genus sit nummi: non ausim affirmare. Nam quod apud Matthēū legitur staterem inuentum a petro in

Cap.17.

Cap.13.

Cap.17.

Cap.17.

ore piscis datū exactori tributorū pro duplīci didrachmā fortassis amplius soluit: quā lex exigebat. Sed in usū frequētius statera pro trutinā sive bilance positum inuenitur.

Tressis nūmūs erat qui tres assēs appedebat. aut singulorū assīū nūmī tres: sed pro tēpō & uarietate ualoris diuersi quē admodū idētide est dictū. Nā quo tēpō dixit persius hic dama est nō tressis agaso: tres assēs fescuncia faciebat: quan doquidem ut diximus tunc assēs semunciales erant.

Tremissis tertia pars numini aurei supra in uerbo solidum. Triens tertia pars erat assis hoc est quattuor unciae: erat p̄æterea tertia pars assis semuncialis: quo tēpō Iuuenal. dixit: neq; hēt: quē porrigit ore triētē. Nā quēadmodū quadrās erat semuncialis assis quarta pars ita triens erat tertia.

Trigessis summa erat triginti assīū: quēadmodum uigessis uiginti. tressis trīum. centussis centūm.

Victoratus nūmūs: ut plinius tertio & trigesimo uolumine scribit lege clodia p̄cussis est: signatusq; uictoria: unde nōmē. At quāti fuerit pōderis aut ualoris nō satis mihi liquet: nisi q̄tus legi apud Matthēū siluaticū: cui ego non soleo multū fiduciam habere: quod uictorialis nūmūs appendit. 4. scru. Plinius in dandis medicinis frequenter eo utitur.

Vigessis ut de trigessi diximus: summa erat uiginti assīū. Martialis amphora uigessi: modius datur ære quaterno.

Vincia duodecima pars libra romanę sive assis in quacunq; significatiōe accipiatur as. Cōstat autē siliquis centū quadraginta quatuor. scrupulis uiginti quattuor. drachmis octo sex tulis sex. duellis tribus. siciliis quatuor. obolis q̄dragita octo. De talento quod cassiodorus solidum interpretatur & festi-

tio satis multa in parte superiori diximus.

Sed quia mēsuæ plēriq; referuntur ad pondera: & nōn unquam pondera ad mensuras: quēadmodū superioris anni disputatio cōclusimus illo admirabili Archimedis inuento: qua ratione portio argentī auro immixta in opere integro deprehēdi discerniq; posset: ita nūc eandē rem sed alia via tradendā esse decreui. Aliter nāq; Vitruvius aliter Priscianus cōmētū illud p̄sequitur. Sed illic ex nūtritiū uerbis rē oēm explicauim: nūc Prisciani carmina eadē de re subiiciemus.

FINIS.

